

مقدمه مترجم

اقتصاد بخش عمومی، به عنوان چارچوب تحلیل رفتار اقتصادی دولت، در دهه‌های گذشته پیشرفتهای زیادی داشته است. این حوزه اقتصاد تا اواسط قرن گذشته به طور سنتی در رویکرد «مالیه عمومی سنتی»^۱ مطرح بود. نظریه پردازان این رویکرد بر مبنای آموخته‌های نئو کلاسیکی اقتصاد بیشتر در مورد پیامدهای نقش دولت در اقتصاد تحلیل می‌کردند. آنها متمرکز بودند بر موضوعاتی همچون آثار مالیاتها و مخارج دولت بر عملکرد مقولات اقتصادی مانند عرضه نیروی کار، سرمایه‌گذاری و پس‌انداز و نیز مباحثی مانند ماهیت، ویژگیها و قیمت‌گذاری کالاهای عمومی را پی‌گیری می‌کردند. به همین دلیل، «نئو کلاسیک‌های» اوایل قرن بیستم اعتقاد داشتند که دولت فقط در موارد شکست بازار باید در اقتصاد دخالت کند. یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین فرض «مالیه عمومی سنتی» این بود که «دولت» یک موجود خیرخواه^۲ است و با رفتار پدرسالارانه^۳ در پی حداکثرسازی رفاه اجتماعی است.

اما، در مکتب «انتخاب عمومی»^۴ که از دهه ۱۹۶۰ شروع شده است اقتصاددانان به جعبه سیاهی به نام دولت وارد می‌شوند و در چرایی و نحوه انتخاب سیاستها در فرایندهای تصمیم‌گیری جمعی، خصوصاً سازمان دولت، بحث می‌کنند. بنابراین، آنها برخلاف نظریه پردازان مالیه سنتی بر بازار سیاست و جنبه‌های غیراقتصادی سیاستهای دولت متمرکز می‌شوند و فرض دولت خیرخواه را کنار می‌گذارند.

ساختار کتاب حاضر به گونه‌ای است که رویکرد مالیه عمومی سنتی را در برابر

-
1. traditional public finance
 2. benevolent
 3. paternalist
 4. public choice

رویکرد انتخاب عمومی مورد تحلیل قرار می‌دهد و در مباحث مختلف، دیدگاه‌های دو رویکرد را با یکدیگر مقایسه می‌کند. این ویژگی کتاب به خوانندگان کمک می‌کند به طور هم‌زمان با دو رویکرد آشنا شوند و نتایج تحلیلی آنها را با شرایط دنیای واقعی بهتر ارزیابی کنند. این ساختار باعث شده است که کتاب حاضر در بین کتابهای موجود بخش عمومی از این لحاظ کم‌نظیر باشد.

کتاب *مالیه عمومی و انتخاب عمومی* نخستین بار در سال ۱۹۹۳ چاپ شد، تا اینکه در سال ۱۹۹۸ چاپ دوم این کتاب با اصلاحات و اضافات فراوانی وارد بازار شد. در چاپ دوم، مطالب تکمیلی بسیار، مباحث نظری جدید و نتایج مطالعات تجربی به آن اضافه گردید.

این کتاب، با وجود آنکه یک کتاب درسی دانشگاهی است، ولی برای کارشناسان و مسئولان دولتی نیز بسیار راهگشاست. کتاب برای تدریس درس اقتصاد بخش عمومی در سطح کارشناسی ارشد مناسب است؛ با این حال، مطالعه آن به دانشجویان کارشناسی که به مطالعات عمیق‌تر علاقه‌مندند نیز توصیه می‌شود. دانشجویان دوره دکتری تخصصی اقتصاد بخش عمومی، به ویژه آنان که در سطح کارشناسی ارشد این درس را نگذرانده‌اند و یا نیاز دارند که تقابل دو رویکرد اصلی را در مباحث بخش عمومی مطالعه کنند، از مطالعه این کتاب بهره خوبی خواهند برد.

مثالهای متعددی که از انگلستان، ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا مطرح شده‌اند ساختار مالیاتی، نظام حکومتی، ترکیب مخارج دولتی و نحوه عرضه کالاهای عمومی را در این کشورها معرفی می‌کنند و آنها را مورد تحلیلهای کاربردی قرار می‌دهند. مشخص است که این مثالهای بومی به دانشجویان ایران اطلاعات محدودی منتقل می‌کنند، اما به دلیل رعایت امانت مثالها حفظ شدند و یکی از برنامه‌های کاری گروه تهیه و تدوین این کتاب این است که انشاءالله در آینده کتابی در این زمینه تألیف شود که حاوی مثالهای ایران باشد.

به دلیل حجم زیاد کتاب ناچار شدیم ترجمه فارسی آن را در دو جلد تقدیم کنیم و فعلاً ترتیب فصل‌بندی کتاب را حفظ کردیم. بنابراین، جلد اول و دوم این کتاب

منطبق بر سرفصلهای آموزشی اقتصاد بخش عمومی یک و دو نیست. برحسب پیشنهادهای اساتید و دانشجویان گرامی و برای تطبیق بیشتر با سرفصلهای آموزشی دانشگاهها در چاپهای بعدی اصلاحات متناسب صورت خواهند گرفت.

به حمدالله کتب زیادی در زمینه بخش عمومی به زبان فارسی وجود دارد، ولی عمده آنها در سطح کارشناسی هستند و عمدتاً با رویکرد مالیه عمومی سنتی ترجمه و یا تألیف شده‌اند. این کتاب برای نخستین بار مباحثی را در سطحی بالاتر مطرح می‌کند و حاوی رویکردی متفاوت است. لذا، از لحاظ به کارگیری اصطلاحات مناسب و انتقال مطالب احتمالاً کاستیهایی خواهد داشت. از این رو، از استادان عزیز، دانشجویان گرامی، از صاحب‌نظران و خوانندگان محترم تقاضا داریم این کاستیها را منعکس کنند و پیشنهادهای خود را برای بهبود کتاب در چاپهای بعدی مطرح نمایند.

بسیار شایسته است از تمامی عزیزانی که در کار گروه ترجمه همکاری زیادی داشتند صمیمانه تشکر کنم. اعضای این کار گروه عبارت‌اند از: آقایان آرش اسلامی، علی چشمی (دانشجوی دکتری)، دکتر هادی امیری، و دکتر علی نصیری اقدم (که در ویرایش علمی کتاب مساعدت داشتند). از دانشجویان گرامی دوره‌های دکتری دانشگاههای تهران، امام حسین (ع) و امام صادق (ع) و پژوهشگاه حوزه و دانشگاه که کاستیهای کتاب را یادآور شدند تشکر ویژه دارم. از آقای مهدی قنواتی نیز که ویرایش ادبی کتاب را از طرف سازمان سمت برعهده داشتند کمال تشکر را دارم. همچنین شایسته است از تمامی کسانی که در مراحل مختلف ترجمه این کتاب زحمت حروفچینی و ترسیم نمودارها را برعهده داشتند صمیمانه تشکر نمایم. این ترجمه بدون تلاش چندساله کارشناسان و مسئولان سازمان سمت برای چاپ آماده نمی‌شد، از تمامی آنها سپاس گزارم. با وجود این، از اینکه به دلیل مشغله‌های غیردانشگاهی اینجانب، کار ترجمه به درازا کشید از خوانندگان عذرخواهی کرده، یادآور می‌شوم تمامی کاستیهای ترجمه برعهده مترجم است.

الیاس نادران

تهران، زمستان ۱۳۸۸